

УДК 42.09.8

Б 61

Тетяна БІЛАН

ІНТЕГРАЦІЙНА СКЛАДОВА ХУДОЖНЬО-МИСТЕЦЬКОГО ЗНАННЯ

У статті висвітлюються проблеми аналізу тих аспектів художньо-мистецького знання, що розкривають особливості формування духовного розвитку особистості засобами мистецтва. Автор наголошує, що формування художньо-мистецького знання отримує важливе значення у процесі становлення нових освітніх парадигм, адже з'єднує воєдино світоглядні засади і ціннісні орієнтири людського буття, що природно концентруються у мистецтві та осмислюється увесь уклад людського життя.

Ключові слова: мистецтво, інтеграція, особистість, мова мистецтва, художньо-творча діяльність.

Постановка проблеми. Детермінованість постмодернізацією змісту пізнання актуалізує проблему психолого-педагогічного осмислення процесу залучення до мистецького досвіду, а мистецтво, як відомо, розвиває здібність людей до натхнення, розширює можливості людського пізнання, розкриває силу та плідність духовного збагачення особистості. З'єднуючи емоційне сприйняття з інтелектуальним, воно робить людину здатною до найповнішого пізнання світу та самої себе, витворює у людини уявлення про естетичну своєрідність суспільного життя, його естетичну досконалість, сприяє розумінню естетичного ідеалу.

Предметом дослідження цієї статті є психолого-педагогічне обґрунтування художньо-творчої діяльності, що має надзвичайне значення та сенс для життя людей, як вираження суспільного досвіду. Кожен вид мистецтва, з одного боку, спрямований на максимальне виявлення, посилення специфічних і неповторних художньо-мистецьких особливостей, з іншого – всі

вони намагаються враховувати і використовувати досвід інших мистецтв, щоб розширити власні межі та можливості, і саме так тенденція до індивідуалізації доповнюється тенденцією до взаємодії і синтезу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій переконує, що вчені Л.Левчук, О.Оніщенко, Л.Матвеева, Л.Масол, Н.Миропольська у змісті своїх праць поєднують теорію естетики та види мистецтва, розкривають генезис мистецтва і формування його видової та жанрової структури, характеризують художньо-образну мову мистецтва. Чимало вчених аналізують предмет мистецтва, художній образ, мову мистецтва, зміст і форму, характеризують видову специфіку мистецтва, розкривають творчий потенціал естетичного виховання (Л.Левчук, О.Оніщенко, Л.Матвеева, О.Семашко); чинники детермінації художнього мислення аналізує О.Поліщук; діалектику художнього сприйняття висвітлює О. Рудницька, В.Тименко, Г.Шевченко, Б.Юсов, Л.Савенкова.

Так, у працях О.М.Семашко на основі узагальнення даних емпіричних досліджень художнього життя України, проведених в останню чверть ХХ століття розкриваються теоретико-методологічні і соціально-естетичні питання мистецтва, аналізується специфіка галузевої соціології художньої культури. Зокрема зазначено, що художня література значною мірою закладала внутрішній, духовний стрижень суспільства, ансамблево “пульсуючи” в різних видах мистецтва [4, 86]. Важливими у розкритті проблематики статті є використання відповідно до способів функціонування мистецтва тих аспектів, про котрі говорить О. Рудницька: “вивчення окремих видів мистецтва (інтеграція відсутня); використання прикладів взаємодії мистецтв... (інтеграція на рівні комплексу мистецтв); розгляд художнього синтезу, в якому відбувається органічне злиття різних видів художньої творчості (інтеграція на рівні художнього синтезу)” [3, 121].

Метою загальної мистецької освіти є процес сприймання та інтерпретація творів мистецтва і практичної художньої діяльності, виховання ціннісного ставлення до дійсності та мистецтва, розвиток художньої свідомості і компетентності, здатність до самореалізації, потреба в духовному самовдосконаленні. *Метою статті* є аналіз тих аспектів художньо-мистецького знання, що

розкривають особливості формування духовного розвитку особистості засобами мистецтва.

Будучи усвідомленими, естетичні почуття людини перетворюються на стале світовідношення, і тому мистецтво не тільки допомагає пізнавати світ, але й формує переконання та світогляд людей, їх свідомість та самосвідомість, пробуджує джерела духовності та виховує діяльне прагнення до утвердження прекрасного у суспільному та власному житті. Однією з найважливіших граней мистецтва є процес функціонування мистецького твору в суспільстві, апелюючи до людських почуттів, мистецтво формує можливості цілісного світосприйняття. Крізь систему художніх образів, символічну мову, використовуючи специфічні засоби і прийоми, мистецтво інтерпретує, осмислює, пізнає світ, і мова в такому разі може йти або про образно-інтуїтивне “поетичне мислення” (за М.Гайдеггером), або “поетичне знання” (за Ж.Марітеном). Мистецтво здатне увібрати й передати всі можливі ситуації взаємодії людини і світу без будь-якого локального обмеження, адже відображенню мистецтвом доступні як матеріальні, так і духовні сторони суспільного життя.

Мистецтво цілісно відтворює дійсність: може зберегти матеріальну сторону життя і ті людські стани, ті види людського реагування на дійсність, які з ними пов’язані. Література, наприклад, як вид мистецтва завжди є невід’ємною частиною духовного самотворення нації, адже саме в ній узагальнюється досвід національних надбань, втілюються моральні якості народу та його духовні ідеали, саме тому мистецтво слова (художня творчість) спрямоване на виявлення сутності спільноти, спрямоване на розв’язання проблеми забезпечення внутрішніх культуротворчих можливостей.

Художню творчість варто розглядати крізь призму розуміння літератури як своєрідної нетеоретичної форми філософування в якій провідною постає проблема людського буття, і саме художній світогляд є своєрідною формою емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього буття, що “фокусує смисложиттєві установки та орієнтири людини, виражені у творах мистецтва” [1, 57]. Літературі як виду мистецтва властива висока “чутливість” до всього, що відбувається навколо: до історичних

зрушень, до актуальних подій сьогодення чи минулого. Дослідження проблеми національної ідентичності в творчості мислителів слова, обумовленість її традиціями української духовності потребує глибокого проникнення в “реальні” (Бубер) проблеми національної культури, адже національні письменники діють не тільки в сфері образно-художньої творчості, а й у науково-логічній, виводячи не лише загальні лінії історичного процесу, але й виробляючи розуміння конкретної специфіки національно-ментальних особливостей. Характеризуючи загальнолюдські аспекти крізь призму художніх творів, варто конкретизувати цю проблему на рівні національної ідентичності, та виявляти в текстах обґрунтування основних рис менталітету. Однією з важливих ментальних рис народу є його уявлення про цінність людини як особистості, і саме тому в контексті аналізу художніх творів є необхідним осмислення світоглядної національної ментальності шляхом аналізу творчої спадщини діячів мистецтва слова.

Особлива активізація свідомості засобами мистецтва зумовлюється тим, що витвір мистецтва (музичного, театрального) відтворює дійсність, оцінює зображуване, прагнучи виявити його сутність. Така передача цінності буття не тільки збагачує реципієнта життєвим досвідом, але й спонукає його до ціннісного переживання, яке становить важливу складову світоглядної позиції.

При художньому сприйнятті вся життєдіяльність, відображена у мистецтві, “оживає”, і завдяки усьому цьому індивід виявляється здатним передавати досвід, думки, почуття. Мистецтво є найдоступнішою формою засвоєння знань, оскільки воно сприймається у конкретній формі справжньої життєдіяльності. Відродження духовності, повернення вічних культурних цінностей, національних традицій є метою духовного відродження, у здійсненні яких чимала роль належить мистецтву. І саме тому в контексті художньо-мистецької освіти ми маємо опановувати матеріал за інтегративною технологією, де реципієнт асоціативно запам’ятовує інформацію, котра є основою для створення певних асоціацій. Адже семіотична неоднозначність художньої інформації (Ю. Лотман) розвиває

інтегративні механізми для умовно-адекватних перекладів з мови одного мистецтва на мову іншого, і відбувається, на думку Я.Данилюка, “креолізація мов”, а художньо-мистецьке знання дозволяє вичленувати з дійсності те, що дозволить сформувати світоглядні настанови. Мистецтво, “як особливий вид людської діяльності, пронизує всі види світогляду..., і світоглядність становить найважливішу функцію мистецтва, його домінанту” [3, 59]. Особистісна спрямованість художньо-мистецького знання “переробляє” педагогіку мистецтва на світоглядну сферу навчання, адже сприйняття світу завдяки художньо-мистецькій інтерпретації дозволяє вести мову про ціннісну екзистенцію особистості.

Мистецтво – синкретичне в своїй основі, воно здавна виявляло дві протилежні тенденції: з одного боку – до диференціації, з іншого – до інтеграції. Художньо-естетичним фактором єднання, наприклад, в прадавніх обрядових іграх був ритм: його можна простежити в музиці, літературі, орнаментах, танці (по можливості демонстрування відповідних моментів). Так, наприклад, театральна культура українського народу глибоко закорінена в міфоритуальній архаїчній практиці, в донесених фольклорною пам’яттю архетипах язичницької доби та надбаннях християнської цивілізації. Наявність основних елементів театального мистецтва у давніх ритуалах, календарній та весільній обрядовості й елементів ритуалу в театральному мистецтві свідчать про генетичний зв’язок між українським театром і ранніми формами культури, який простежується на всіх проміжних стадіях. Відособлення театру як окремого виду творчості пов’язане з розвитком ігрових форм, що витіснили давню міфоритуальну практику. На новому щаблі розвитку художньої свідомості, ознаменованому утвердженням сценічної гри, відбувалося осмислення тих конфліктів, які потенційно були закладені в ритуалі.

У надрах народної творчості витворилися певні художні нормативи і правила, які обумовили сюжетну та образно-стильову єдність різних фольклорних жанрів і ввійшли в художньо-образну систему професійного театру. Ці закономірності еволюції театального мистецтва свідчать про тісний зв’язок з фольклорними джерелами художньої культури в цілому. У дра-

матизованих іграх знаком – носієм інформації по черзі виступають словесний текст, фізична дія, пісня, танець, що свідчить про невідокремленість у свідомості творців-учасників вистави різних способів кодування. Цей синкретизм притаманний іграм багатьох народів, але в Україні гармонійне поєднання поетичного слова, музики й танцю зазнало найбільшого розвитку, стало однією з найхарактерніших ознак українського національного театру. Цей факт свідчить про те, що український театр, наприклад, зберіг структурні елементи свого “пращура” – обрядового дійства, – подібного до японського, китайського традиційного театру.

Творча глибина мистецьких творів криється “у здатності осмислювати людський досвід на такому рівні, на якому він одночасно виявляється і як універсальна загальність, і як неповторна індивідуальність, завдяки чому стає можливим залучити до світу художньої реальності кожна людину” [3, 58]. Звідси спостерігаємо, що художньо-мистецьке знання несе в собі віковічні традиції національної культури, відображає характерологічні ознаки етносу, і, одночасно, не замикається тільки в національному просторі. Художньо-творча діяльність завжди була і буде невід’ємною частиною духовного самотворення нації, бо саме в ній узагальнюється досвід всієї національної культури, втілюються своєрідні стійкі риси психології народу, його моральні якості та духовні ідеали.

Кожен вид мистецтва, з одного боку, спрямований на максимальне виявлення, посилення специфічних і неповторних художньо-мовних особливостей, з іншого – всі вони намагаються враховувати і використовувати досвід інших мистецтв, щоб розширити власні межі і можливості. Так, тенденція до індивідуалізації доповнюється тенденцією до взаємодії і синтезу.

Мистецтво є засобом власного розвитку людини, бо, створюючи художній твір, вона одночасно формує щось нове у собі, і насамперед – здатність творити. Творча діяльність в мистецтві саме тому постає як самодіяльність, самозмінення, саморозвиток людини і, навіть не усвідомлюючи цього, людина сама неначе перетворює себе у ціль своєї діяльності, об’єктивно виступаючи у цьому процесі як самоціль. Поруч з фрагментами

об'єктивної реальності у художньому творі виражений насамперед внутрішній, духовний світ особистості. А, як відомо, ніщо не хвилює нас так, як звернення до наших власних думок, почуттів, бажань та надій.

Театр як вид мистецтва завжди був невід'ємною частиною духовного самотворення нації, саме в театральному мистецтві узагальнюється досвід національних надбань, втілюються моральні якості народу та його духовні ідеали. Адже з поняттям духовності співвідноситься світоглядна позиція, яка детермінує культурний спосіб життя, констатує сутність культури як сферу загальнолюдських цінностей і у такий спосіб виступає критерієм справжнього людського поступу.

Інтегрування у сучасній освіті трактується не лише як дієвий засіб структурування змісту і систематизації навчального матеріалу в органічних зв'язках, а і як інноваційна педагогічна технологія. Технологічні аспекти інтеграції, тобто його організаційно-процесуальне забезпечення залежить від типу та ступеня інтеграції елементів змісту. Додавання одного-двох чи більше структурних елементів, їх різноманітні поєднання, групування неминуче призводять до переструктурування традиційного змісту та технологій викладання окремих дисциплін і утворення нового цілого.

Дидактична інтеграція здатна не просто змінювати якісні параметри змісту як цілого, а й стимулювати появу нового знання, яке не завжди забезпечується відокремленим засвоєнням цих елементів (відбувається своєрідний перехід кількості в якість). Це трапляється завдяки інтегративним технологіям – кількісному збільшенню та якісному збагаченню порівнянь, аналогій, стимулювання міжсенсорних асоціацій, розширення діапазону художньо-естетичних узагальнень. Так, наприклад, зміст курсу "історія театру" виявляє спробу відобразити тенденцію сучасної гуманітарної науки інтегрувати знання мистецьке, філософське, історичне в культурологічне, що дозволяє розуміти та описувати конкретні феномени культури. Окреслюється своєрідний абрис театрального мистецтва регіонів світу; висвітлюються найвизначніші явища історії театру; формуються вміння і бажання брати участь у діалозі театрального мистецтва. Дисципліна передбачає

інтегроване вивчення історії театру як синтетичного виду мистецтва та поетапне засвоєння особливостей театрального мистецтва кожної окремо взятої культурно-історичної епохи, з метою з'ясування її національної самобутності при безпосередньому порівнянні; розкриває розвиток та еволюцію театрального мистецтва як художньої картини світу. Предметом і об'єктом аналізу є феномен театрального мистецтва як об'єкт культурознавства та предмет дослідження історії театру: широке коло проблем, пов'язаних з "убудованістю" функціонування театру як специфічної соціокультурної системи в соціум (театр в системі суспільства, художньої культури, суб'єкти театральної діяльності).

Особлива активізація свідомості засобами мистецтва зумовлюється тим, що витвір театрального мистецтва відтворює дійсність, оцінює зображуване, прагнучи виявити його сутність. Така передача цінності буття не тільки збагачує реципієнта життєвим досвідом, але й спонукає його до ціннісного переживання, яке становить важливу складову світоглядної позиції. Необхідно зазначити, що не кожний художній твір набуває реального суспільного буття у прямому контакті з сприймаючим його естетичний зміст суб'єктом. Якщо праця художника, що написав картину, вважається завершеною, то авторський текст драматичного, музичного твору вимагає виконання останнього, щоб донести до слухачів та глядачів художні образи у реальному звучанні. Саме тому, і говоримо про мову мистецтва як засіб виокремлення суттєвого у відносинах зі світом та переведення його в інший – ідеальний простір, де воно відкривається рівнем досконалості як щодо змісту, так і способу виявлення.

Мистецтво та інтеграція – явища одного ряду, а синтетична природа мистецького образу апіорі передбачає інтегративний підхід до його опрацювання. Мистецькі дисципліни здатні якнайкраще і найповніше втілити ідею інтеграції. Відомо, що дидактична інтегродогія, успішно вивчаючи закономірності інтеграції знань, виокремлює навіть своєрідні закони, за якими реалізується даний процес – корелятивності (здатність елементів інтеграції до узгодженої взаємодії); імперативності (поява якісно нових властивостей у результаті інтеграції); доповнювальності (народження диференціації внаслідок інтеграції).

У межах функціонування мистецтва в різноманітності його видів усі названі закони плідно реалізуються. Аксиологічна функція інтегративного курсу здатна поєднати ціннісні орієнтації різних наук. На думку деяких дослідників (Я. Собко), аксиологічно перспективними можуть стати навіть поєднання курсів різноциклового характеру, наприклад, іноземної мови і технічних дисциплін, мистецьких і технічних дисциплін. Саме така інтеграція ціннісних підходів сприяє подоланню негативних наслідків технократизації професійної освіти [2, 20]. Сценічне мистецтво висловлюється як в просторі, так і в часі, і театр зв'язаний ще з безліччю видів мистецтва – архітектурою, живописом, скульптурою, музикою, піснею, танцем, а однією з особливостей театрального мистецтва є характер його чуттєвого сприйняття.

Характерною особливістю театрального мистецтва є його неповторність у часі: кожен спектакль існує тільки в момент його творення. Якщо виконавське мистецтво, з розвитком техніки аудіозапису одержало можливість фіксації й подальшого багаторазового відтворення, ідентичного первісному, то адекватний відеозапис театрального спектаклю в принципі неможливий: дія нерідко розгортається одномоментно в різних частинах сцени, що надає об'єм дії, що відбувається й формує гаму тонів і півтонів сценічної атмосфери. При великих планах зйомки, нюанси загального сценічного життя залишаються за кадром; загальні ж плани занадто дрібні й не можуть передати всіх деталей. Щоб повноцінно насолоджуватися скарбами культури, треба знати мистецьку мову. Театральне мистецтво є особливим суспільним механізмом залучення людей до певного способу життя, воно є складовим елементом життя людини, до того ж елементом “наскрізним”, тобто таким, що пронизує всі його сфери, і тому спілкування з ним прискорює адаптацію особи до нових соціально-економічних, культурних умов. Театр змінювався протягом століть, але залишився невід'ємною частиною в житті людей, без якої наше життя просто неможливо собі уявити. Реальний процес створення і функціонування театального мистецтва здійснюється у специфічній сфері культури, що визначається як художня культура суспільства. Ця обставина

багатоаспектно актуалізує проблему творчості, передбачає появу глибоких узагальнень досвіду практичного розвитку творчості в усіх сферах соціальної дійсності. Однією з особливостей театрального мистецтва є характер його чуттєвого сприйняття. Мистецтво театру носить колективний характер, у створенні вистави приймали участь не тільки актори, але і драматурги, що писали для театру сценарії або драми. Природа мистецтва театру синтетична, адже його художній образ виникає завдяки синтезу драматургії, архітектури, живопису, скульптури, музики, майстерності актора. Отже, можна простежити певну закономірність у розвитку процесу синтезації видів мистецтва.

Проблеми творчості, як складного та загадкового феномену, завжди привертала до себе пильну увагу дослідників усіх галузей наукової діяльності. Але якщо раніше вважалося, що творчість (як об'єкт дослідження) є прерогативою тільки психології, естетики, мистецтвознавства, то в останній час зростає увага до проблеми творчості саме педагогічної та філософської думки. У сучасних умовах ця проблема стає однією з основних проблем педагогічних досліджень і до неї, як до своєрідного теоретичного контрапункту, тяжіє усе розмаїття питань педагогічної науки. Більш за те, органічним саме для філософії, педагогіки та психології є прагнення відповісти на такі загальнотеоретичні питання як “що є творчість”, та “що є сутність та зміст творчої діяльності?”. Особливістю діяльності є її тождність з актуальним існуванням, реальним буттям сутнісних сил людини. Універсальним способом такого буття, способом переведення задатків у здібності, присвоєння суспільних відносин, опанування всього надбання людської культури постає перетворюючий, творчий характер діяльності. Ось чому психолого-педагогічне дослідження проблем творчої діяльності набуває особливого значення, нового освітлення у нашому сьогоденні, коли пробудження духовних сил особистості стає невідкладною вимогою часу.

Об'єктом психолого-педагогічного інтересу художня творча діяльність є ще й тому, що вона має надзвичайне значення та сенс для життя людей як вираження суспільного досвіду життя. Силою уявлення художник перетворює у свій

власний життєвий досвід багатство досвіду соціального і вже у перетвореному вигляді втілює в твір мистецтва. Вираження особистого світовідчуття та світогляду художника, його самовираження є необхідною, але всього лише умовою, формою, засобом висвітлення суспільного досвіду життя. Гете говорив про це так: “Що являю я сам, що я зробив? Сам збирав і сам використовував те, що бачив, спостерігав, чув. Мої твори виготовані незліченною кількістю людей, неуками та філософами, розумними головами та дурнями. Усі – і діти, і зрілі мужі, і старі – несли мені свої думки, свої якості, свої надії і свої погляди на життя. Я жав посіяне іншими, і справа моя є справа колективної істоти, що зветься Гете” [5, 142]. У мистецтві пізнання та знання – це наслідок усвідомлення особливої реальності – відтвореного у художньому зображенні та пережитого в уявленні соціального досвіду життя. Ця реальність, завдяки її емоційному впливу, не залишаючи людину байдужою до того, що вона переживає, спонукає та приводить до розуміння змісту, який ця реальність містить у собі, більше того, постійно стимулює творчу роботу розуму та нескінченний процес пізнання життя, живодаймо впливає на духовний світ особистості. Будучи усвідомленими, естетичні почуття людини перетворюються у сталі світовідношення, а тому мистецтво не тільки допомагає пізнавати світ, але й формує переконання та світогляд людей, їх свідомість та самосвідомість, пробуджує джерела духовності та виховує діяльне прагнення до утвердження прекрасного у суспільному та власному житті.

Історія людства є, насамперед, історією розвитку культури, і будь-яка нація є цікава культурою. Сильніша та нація у якій більш розвинена культура, адже кожна культура, яка б вона не була унікальна, завжди має схожі ознаки з іншими видами культур. Ученими, що вивчають культуру, було створено різні класифікації видів мистецтва. За способом існування його поділяють на часові, просторові та просторово-часові види мистецтва, невіддільно пов'язані між собою: музичний рух здійснюється не в абстрактному вакуумі – усі поняття гармонії і поліфонії неможливо уявити без осмислення просторових координат музичної вертикалі. Аналогічно в пластичних мистецтвах

століттями спостерігається прагнення митців передати в статичному творі динаміку руху і часу.

Художньо-мистецьке знання, культура в цілому – це контекст, у якому відбувається становлення особистості, а освіта, виховання є своєрідним витвором культури, її важливою сферою. Освіта, тим самим, виконує фундаментальну функцію – вводить особистість до світу культури на різних етапах її життя. Освіта є своєрідним шляхом оволодіння художньо-мистецьким знанням, зміст освіти – це не самі по собі знання, вміння, навички, а спрямованість їх на формування культури особистості. Враховуючи нові соціокультурні реалії, світова педагогічна думка шукає відповідних шляхів розвитку освіти, і тут бачимо тісний зв'язок з культурним процесом, з формуванням художньо-мистецьких знань, і все більшої актуальності набирає освіта в полікультурному просторі.

Неодмінною умовою методології художнього знання є вияв глибинного зв'язку між культурою і освітою, педагогікою та психологією, культурологією та іншими суміжними науковими знаннями. У мистецтві пізнання та знання – це наслідок усвідомлення особливої, естетичної реальності – відтвореного у художньому зображенні та пережитого в уявленні соціального досвіду життя. Пріоритетною має стати діалогова стратегія педагогічної взаємодії, забарвлена позитивними емоційно-естетичними переживаннями, захопленням художньою діяльністю, домінуванням відчуття успіху, насолоди від бодай мінімальної самостійної участі на шляху до пізнання мистецтва.

Художньо-мистецьке знання є складовою частиною системи “символічних форм”, які здатні виконувати свою специфічну функцію за умови підтримки різними мистецтвами, що разом виконують завдання духовного синтезу, дозволяють сформувати світоглядну культуру. Звернення до особливостей формування художньо-мистецького знання як важливої складової сучасної освіти несе в собі важливий духовний потенціал, адже сучасна людина прагне самозаглиблення, бажає осмислити своє “Я”, і саме мистецтво в повній мірі відповідає цим прагненням, бо несе в собі здатність виражати найпотаємніші структури суб'єктивної реальності.

У висновках наголосимо, що формування художньо-мистецького знання набуває важливого значення у процесі становлення нових освітніх парадигм, адже зводить воедино світоглядні засади і ціннісні орієнтири людського буття, що природно концентруються у мистецтві (де осмислюється увесь уклад людського життя), дістають вираження певні системи цінностей, вимальовуються “образи” минулого й проекти майбутнього. Все це сприяє здійсненню духовно-світоглядної інтеграції у змісті художньо-мистецьких знань на основі спільного для всіх видів мистецтв тематизму, пов’язаного з відображенням у мистецтві різних аспектів життя, та естетико-мистецтвознавчу інтеграцію, що здійснюється на основі введення споріднених для різних видів мистецтв понять і категорій (естетичних, художньо-мистецьких, жанрових, стильових) у тематичне поле художньої культури.

Література

1. Поліщук О.П. Художнє мислення: естетико-культурологічний дискурс / О.В. Поліщук / Монографія. – К. : Видавець ПАРАПАН, 2007. – 208 с.
2. Проблеми інтеграції у сучасній професійній освіті: методологія, теорія, практика / І.Козловська, Я.Кміт / Монографія. – Львів : Сполом, 2004. – 244 с.
3. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька / О.П.Рудницька / Навчальний посібник. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.
4. Семашко О.М. Соціологія мистецтва: Навчальний посібник. – 2-ге вид.випр. і допов. – Львів : “Магнолія плюс”, видавець СПД ФО В.М.Піча, 2006. – 244 с.
5. Арнаудов М. А. Психологія літературного творчества / М.А.Арнаудов. – М. : Высшая школа, 1970. – 216 с.

Билан Татьяна. Интеграционная составляющая художественно-творческого знания. В статье освещаются проблемы анализа тех аспектов художественно-творческого знания, которые раскрываю! особенности формирования духовного развития личности средствами искусства. Автор отмечает, что формирование художественно-творческого знание получает важное

значение в процессе становления новых образовательных парадигм, ведь соединяет воедино мировоззренческие принципы и ценностные ориентиры человеческого бытия, что естественно концентрируются в искусстве и осмысливается весь уклад жизни человека.

Ключевые слова: искусство, интеграция, личность, язык искусства, художественно-творческая деятельность.

Bilan Tetiana. Integrational Part of Artistic-aesthetic Knowledge. The article deals with the problems of analysing those aspects of artistic-aesthetic knowledge that show the peculiarities of forming the spiritual development of personality with the help of art. The author notes that the formation of art and artistic knowledge is essential in the process of making new educational paradigms as it links together the philosophical principles and value directions of the human being, which are naturally concentrated in art and conceptualize the whole way of human life.

Key words: art, integration, personality, language of art, artistic and creative activity.